

PRÍRODOVEDECKÁ FAKULTA
Univerzita Komenského
v Bratislave

FILOZOFICKÁ FAKULTA
Univerzita Komenského
v Bratislave

Sociológia a vedecké skúmanie náboženstva v ne/náboženskom svete.

Kniha abstraktov a program z česko-slovenskej konferencie

Zostavil: doc. Miroslav Tížik, PhD.

Vydavateľ: Sociologický ústav SAV, v.v.i., Bratislava, 2024

Miesto konania:

Sociologický ústav SAV, v.v.i., Filozofická fakulta Univerzity Komenského
v Bratislave

Konferenčná miestnosť: Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave,
Gondova ul. 6, zasadačka dekana č. d. 236.

Dátum konania: 15. -16. 5. 2024

Programový výbor:

Doc. Miroslav Tížik (Sociologický ústav SAV, v.v.i.)

Dr. Bohumil Búzik (Sociologický ústav SAV, v.v.i.),

Prof. Dušan Lužný (Sekce sociologie náboženství, Česká sociologická společnost)

Prof. Jan Váně (Sekce sociologie náboženství, Česká sociologická společnost)

Organizačný výbor:

Doc. Tatiana Bužeková (Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave)

Doc. Miroslav Tížik (Sociologický ústav SAV, v.v.i.)

Dr. Juraj Majo (Prírodovedecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave)

Dr. Juraj Marušiak (Ústav politických vied SAV, v.v.i.)

Dr. Norbert Kmeť (Ústav politických vied SAV, v.v.i.)

Konferencia je organizovaná v rámci riešenia projektu *APVV REPRO_150 (APVV_22-0063)* v spolupráci so Sekciou sociológie náboženstva Českej sociologickej spoločnosti.

ISBN 978 – 80 – 89897 – 45 – 2 (print)

EAN 9788089897452

ISBN 978 – 80 – 89897 – 46 – 9 (.pdf)

EAN 9788089897469

Zameranie konferencie:

Popri sociológii náboženstva sa v súčasnosti stále viac pozornosti venuje skúmaniu tzv. ľudí bez vyznania a sú snahy o budovanie špecifickej subdisciplíny sociológie a vedeckého skúmania svetonázorov. Toto vedie k rastúcemu záujmu o potrebu definovania samotného pojmu náboženstvo a identifikovania rôznych podôb náboženských aj nenáboženských presvedčení, zdieľaných kolektívne, ale aj individuálne. Jednou z dôležitých výskumných otázok je, ako rôzne skupiny a jednotlivci prakticky zachovávajú a odovzdávajú svoju predstavu o svete medzigeneračne a iným ľuďom a aké rôzne formy tieto prenosy môžu mať. Procesy racionalizácie, sekularizácie a individualizácie moderných spoločností v tomto zohrávajú dôležitú úlohu.

Cieľom konferencie je poskytnúť priestor nie len pre reflexie súčasných teórií náboženstva, nenáboženskosti a modernizácie, ale aj priestor na reflexiu metodologických nástrojov využívaných v spoločenskovednom výskume. Najmä v kvantitatívnych výskumoch je pri definovaní náboženstva silne prítomný prístup ovplyvnený kresťanskými a cirkevnými tradíciami. Tradičné spôsoby analýzy náboženstva nie sú dostatočne vybavené na analýzu náboženstva mimo kresťanských spoločností a preto sú sa stále viac do popredia dostáva záujem o etnografické a kvalitatívne prístupy, ktoré sa snažia o odkrytie nie len tradičných foriem náboženského života v súčasnom stredoeurópskom priestore.

V rámci konferencie je okrem prezentácií výsledkov teoretického a empirického výskumu otvorený priestor aj na kritické debaty o publikačných novinách z produkcie slovenských a českých vydavateľstiev vydaných od roku 2020.

Abstrakty sú usporiadané podľa mena autora v abecednom poradí

Zuzana Bártová, PhD.

Jihočeská Univerzita v Českých Budějovicích

zbartova@tf.jcu.cz

Trojrozměrná definice náboženství a její aplikace na osobnostní rozvoj ve vztahu k práci

Ve svých pracích vycházejících z reflexe náboženství ve spotřební společnosti François Gauthier, kanadský socio-antropolog působící ve Švýcarsku, navrhuje definovat náboženství skrze jeho tři rozměry (2017, 2020). Na makroúrovni je náboženství chápáno jako „náboženské“ (*the religious*) a vyžaduje funkcionalistický přístup. V rámci náboženského jsou jednotlivci kolektivně spojeni s neviditelnou sférou nebo posvátnem. Na mezo-úrovni existuje náboženství v podobě institucionalizovaných forem (*religion[s]*). Tato náboženství jsou analyzována na základě jejich náboženského obsahu. Oddělily se od ostatních společenských sfér a stojí v protikladu k sekulární sféře. Na mikroúrovni se náboženství vztahuje k individuální religiozitě v každodenním životě, a to jak v rámci náboženských organizací, tak mimo ně. Náboženství se na této úrovni neliší od spirituality. Podle Gauthier toto pojetí náboženství pomůže nejen uchopit proměny náboženství s ohledem na konzumerismus, ale také umožní analyzovat transformaci náboženství jako takového. Cílem jeho bádání je totiž překonání paradigmatu sekularizace (Tschannen 1992), které stojí na funkcionální diferenciaci. Příspěvek na sympóziu otestuje tuto teorii náboženství na příkladu osobnostního rozvoje na pracovišti. Vychází z kvalitativního výzkumu provedeného v letech 2020-2022 mezi vysoce a středně kvalifikovanými pracovníky slovenského původu. Příspěvek se bude zabývat zejména tím, jak lze chápat jako náboženské narativy spojené s osobnostním rozvojem ve spojitosti s prací. Bude se také zabývat dvěma typy náboženského já, které jsou mobilizovány. Tímto způsobem uvidíme proměnu náboženství přizpůsobeného „novému duchu kapitalismu“ (Boltanski a Chiapello, 1999).

Doc. Tomáš Bubík, PhD.

Filozofická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci

tomas.bubik@upol.cz

Za hranicemi víry: Srovnávací studie chování věřících a nevěřících v etnickém a prosociálním kontextu.

V mnoha společnostech převládá názor, že náboženský životní styl je nadřazený nevěřícím. Obecně se má za to, že věřící jedinci vykazují větší prosociálnost a kolektivní angažovanost, která překonává meziskupinovou nevráživost. Abychom toto přesvědčení ověřili, testovali jsme v laboratorních podmínkách více než 160 účastníků, Čechů. Zjišťovali jsme, zda věřící vykazují vyšší míru prosociálnosti ve srovnání s nevěřícími a zda jsou věřící méně předsudeční vůči vybraným etnickým skupinám (Vietnamcům a Romům) než nevěřící. Účastníky jsme testovali pomocí technologie sledování očí (eye-tracking), ekonomické hry, dotazníkového šetření a primingu. Nezjistili jsme žádné významné rozdíly v chování věřících a nevěřících, s výjimkou silnějšího vlivu prosociálnosti věřících v rámci vlastní skupiny. Proto tvrdíme, že tyto dvě identity, náboženská a nenáboženská, by neměly být považovány za primární determinanty chování a hodnotové protiklady. Za klíčový determinant chování jedince považujeme jeho celkový soubor hodnot, ne tedy víru či nevíru.

PhDr. Bohumil Búzik, PhD.

Sociologický ústav SAV, v.v.i.

bohupil.buzik@savba.sk

Modernizácia a náboženský nacionalizmus na Slovensku

Predmetom môjho príspevku je snaha zistiť nakoľko možno vo vývoji Slovenska po roku 1989 identifikovať náboženský nacionalizmus. Väčšina slovenských sociológov, ktorí sa venovali spoločenským procesom po roku 1989 ich popisovala prostredníctvom teórie modernizácie. Využili k tomu teórie modernizácie tzv. „prvej vlny“, ktoré boli po kritike v sedemdesiatych rokoch 20. storočia odmietnuté ako ahistorické, abstraktné a analyticky nepoužiteľné. Náboženstvo a nacionalizmus v nich nehrali takmer žiadnu rolu. V deväťdesiatych rokoch 20. storočia sa v súvislosti s náboženstvom presadzovala téza, že dochádza k sekularizácii spoločností a to v dôsledku ich modernizácie. Modernizácia sa však v kontexte sekularizácie chápala veľmi neurčito. V procesoch ktoré prebiehali v slovenskej spoločnosti a boli označované ako modernizácia, narastal význam cirkví, ktoré vďaka ich interpretácii ako obetí predchádzajúceho komunistického režimu sa chápali ako nositelia demokratizačných a proti totalitných aktivít. Vznikala paradoxná situácia v ktorej sa v interpretáciách cirkví vytváral dojem, že sú aktérmi modernizácie. Zároveň to bolo obdobie kedy v mene modernizácie prebiehal zápas so slovenským nacionalizmom v snahe vytvoriť na Slovensku občiansku spoločnosť. V nacionálnych procesoch sa veľmi využívalo privlastňovanie náboženských symbolov a naratívov. Predmetom môjho príspevku je prispieť k sprehľadneniu týchto protirečivých procesov.

Doc. RNDr. Tatiana Bužeková, PhD.

Katedra archeológie a kultúrnej antropológie

Filozofická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave

tatiana.buzekova@uniba.sk

Kolektívne a individuálne rituály vo vybraných spirituálnych komunitách

Duchovné praktiky, ktoré predstavujú alternatívu k etablovaným náboženstvám, môžu čerpať z rôznych tradícií a obsahovať viaceré inovácie. V kontexte alternatívnej spirituality sa ritualizované správanie pohybuje od individuálneho praktizovania až po predpísané skupinové rituály. Individuálne a kolektívne vykonávanie rituálov sa môže kombinovať: človek môže praktizovať v súkromí bez potreby účasti v skupine; avšak aj samotári sa často zúčastňujú na spoločných aktivitách. Sociálni vedci si už dávno všimli, že kolektívne rituály podporujú solidaritu skupiny; ostáva otázkou, či toto tvrdenie platí aj v prípade individuálnych praktík. Vo svojom príspevku sa budem zaoberať rôznymi úrovňami individuálneho a kolektívneho praktizovania vo vzťahu k rôznym úrovňam sociálnej kontroly v rámci spirituálnych skupín. Využijem teoretické nástroje kultúrnej teórie Mary Douglas vzťahujúcej sa na súvislosť medzi kozmologickými predstavami a konkrétnymi formami sociálneho života. Budem sa snažiť ukázať, že jej argument možno aplikovať v kontexte alternatívnej spirituality na základe porovnania vybraných alternatívnych komunit. Predstavím predbežné výsledky terénneho etnografického výskumu v prostredí mestského šamanizmu, skupiny okolo duchovného vodcu hnutia *Wicca* a skupiny uctievajúcej prírodu a ovplyvnenej slovanskou tradíciou.

Mgr. Lukáš Dirga, PhD.

Katedra sociologie a sociální práce Západočeské univerzity v Plzni

dirga@kss.zcu.cz

"Tady máte restituce a porad'te si jak umíte"

V roce 2023 vyšla v nakladatelství Karolinum pozoruhodná publikace *Vize zdaru, vize zmaru - Proměny církví v Česku a na Slovensku v kontextu restitucí* nabízející komplexní a multioborově pojatý pohled na strategie přizpůsobení se církví nové post-restituční realitě v Česku a na Slovensku, ve které jsou po (nejen finanční) odluce od státu ve zvyšující se míře odkázány samy na sebe. V příspěvku bude kriticky poukázáno na možnosti a limity zkoumání každodenního života církví a vlastní roli výzkumníků při participaci na tématu, které sami zkoumají.

Mariia Kazmyrchuk, PhD.

Filozofická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave

mariia.kazmyrchuk@uniba.sk

Viera ako hnacia sila: Úloha náboženstva pri adaptácii ukrajinských utečencov na Slovensku

Príspevok skúma vplyv náboženstva ako dynamického faktora pri adaptácii ukrajinských utečencov na Slovensku. Skúma potenciál viery ako hnacej sily integrácie a pomoci utečencom vyrovnáť sa s výzvami nového prostredia. Príspevok obsahuje analýzu konkrétnych príkladov a stratégií založených na náboženských alebo svetonázorových hodnotách a praktikách pre úspešnú adaptáciu ukrajinských utečencov na Slovensku.

Analyzujeme úlohu náboženstva pri posilňovaní psychickej pohody a pocitu spolupatričnosti ukrajinských utečencov s cieľom zistiť, či je pre nich zdrojom sily a podpory. Okrem toho sa pokúsime posúdiť, do akej miery sú náboženské komunity pre utečencov miestom podpory, výmeny informácií a vzájomnej pomoci v procese adaptácie.

Na základe skúseností ukrajinských utečencov budeme skúmať, či účasť na náboženskom živote môže prispieť k osobnému rozvoju a hľadaniu nových príležitostí v novom sociokultúrnom prostredí. Osvetlíme tiež možnosti využitia náboženských hodnôt ako nástroja na podporu vzájomného porozumenia a integrácie medzi ukrajinskými utečencami a miestnym obyvateľstvom na Slovensku.

Mgr. Martin Klapetek, Ph.D.

Teologická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích

klapetek@tf.jcu.cz

Islámský hřbitov v Altachu: umělecký projekt i místo paměti

Příspěvek bude prezentovat první dílčí výsledky z výzkumu muslimské funerální kultury v Rakousku, který proběhl v roce 2023. Vedle představení umělecky oceňovaného projektu hřbitova se zaměří na analýzu podoby náhrobků a jejich doplňků.

Mgr. Norbert Kmet', CSc.

Ústav politických vied SAV, v.v.i.

norbert.kmet@savba.sk

Zisťovanie religiozity cirkevnými tajomníkmi v roku 1955

Represívna politika komunistického Československa voči cirkvám a veriacim po viac než päťročnom období (1948-1953) nebola z pohľadu moci tak úspešná, ako sa predpokladalo. Religiozita sa prejavovala rôzne a bola ovplyvnená okrem iného perzekúciami a obmedzovaním náboženského života. Cirkevno-politické správy cirkevných tajomníkov uvádzajú dostatok dôkazov o tom, že nie je možné potvrdiť taký pokles religiozity u obyvateľstva, ako to oficiálne deklarovala komunistická propaganda. Príčiny tohto stavu mali zistiť samotní cirkevní tajomníci. Poukážeme, ako tento rozpor mali vysvetliť, a to prieskumom o religiozite za rok 1954. Podľa inštrukcií sa zamerali na to, aký je vplyv duchovenstva na veriacich, aká je ich účasť na náboženských obradoch, aké je triedne zloženie veriacich, v čom sa líšila situácia v mestách a na dedinách, ako pôsobila cirkevná politika na religiozitu, aký mal vplyv Vatikánsky rozhlas na veriacich, ako ovplyvňovala medzinárodná situácia náboženský život, či má protináboženská propagácia vplyv na veriacich a pod. Všeobecne sa konštatovalo, že náboženský život má klesajúcu tendenciu, avšak tieto zistenia nezodpovedali realite, čo priznávali samotní cirkevní tajomníci. Reálne údaje neexistovali, no napriek tomu sa uvádzal pokles religiozity. Náboženské podujatia sa považovali za spoločenskú udalosť, ich účastníci jasne deklarovali kam patria a tiež išlo z časti o prejav nesúhlasu s komunistickým režimom.

PhDr. Ernest Kováč, PhD., MBA, LL.M.

Katedra sociálnej práce, Pedagogická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

ernest.kovac@uniba.sk

„Náboženstvo za mrežami: Stabilné korene, ktoré prenikajú cez pohyblivý povrch života“

Príspevok vychádza z analýzy publikácie "*Náboženství za mřížemi - Stále(é) i nestálé*" a sústreďuje sa na jej základné myšlienky a východiská. Príspevok skúma vzťah medzi stabilnými koreňmi náboženstva a neustále sa meniacim povrchom života. Zameriava sa na to, ako náboženstvo poskytuje stabilitu a zmysel v prostredí neustáleho pohybu a zmien. Príspevok bude reflektovať dynamiku, ktorá ovplyvňuje náboženské tradície a interpretácie, a ako tieto faktory ovplyvňujú vnímanie a praktizovanie náboženstva vo svete, kde sa hodnoty a normy neustále menia. Taktiež sa sústreďí na význam náboženstva vo väzniciach, jeho úlohu pri resocializácii odsúdených a ako sa zmeny vo väzenskom prostredí môžu odzrkadliť v náboženskej praxi a presvedčeniach jednotlivcov.

Prof. Dušan Lužný, PhD.

Univerzita Palackého v Olomouci a Západočeská univerzita v Plzni

dusan.luzny@upol.cz

**Náboženství Východní Asie v českém a slovenském kontextu – výzva pro sociologii
náboženství**

Po téměř 35 letech rozvoje sociologie náboženství v ČR a na Slovensku po roce 1989 se stále více ukazují limity tohoto vývoje. Na příkladu studia náboženství Východní Asie, která pronikla do české a slovenské společnosti, příspěvek ukáže nedostatečnost rozvoje sociologie náboženství v našem regionu. Příspěvek krátce pojedná o těchto náboženstvích a o jejich akademickém studiu, a naznačí příčiny nedostatečného vědeckého zájmu o tato náboženství.

Mgr. Juraj Majo, PhD. a Mgr. Marcela Káčerová, PhD.

Prírodovedecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave,

juraj.majo@uniba.sk , marcela.kacerova@uniba.sk

Aktuálne súvislosti konfesionality/bezkonfesionality a procesu starnutia populácie v SR

Významným celospoločenským procesom súčasného Slovenska aj širšieho civilizačného priestoru je proces starnutia obyvateľstva spojený s najmä s rastúcou strednou dĺžkou života, zvyšujúcim sa podielom seniorov a najmä senioriek na celkovej populácii a s poklesom podielu tzv. detskej zložky populácie. Tieto procesy majú špecifický prejav aj vo vnútorných demografických premenách najväčších konfesionálnych skupín. Výsledkom je odlišná miera zvyšovania priemerného veku, nárastu seniorskej populácie a stagnácia početnosti jednotlivých skupín u nás v priemerne údajov zo sčítania obyvateľov 2001 a 2021. V kontexte starnutia je potrebné upriamiť pozornosť aj na proces migrácie, ktorý v určitých priestoroch Slovenska process starnutia na jednej strane zmiernuje a na druhej k nemu prispieva (najmä odlivom mladšej populácie) a prejavmi v konkrétnych skupinách (napríklad „prelievanie“ gréckokatolíkov z východnej časti SR na západ najmä do oblasti Bratislavy a okolia). Tento príspevok v kontexte celospoločenských zmien v základných rámcach zhodnotí proces starnutia v rámci konfesionálnych skupín s dôrazom a použitím špecifických demografických ukazovateľov a priestorových súvislostí.

Mgr. Michal Puchovský, PhD.

Sociologický ústav SAV, v.v.i.

michal.puchovsky@savba.sk

Sto mien pohana – niekoľko poznámok k identite slovenských moderných pohanov

V sčítaní ľudu 2021 sa prvýkrát v histórii Slovenska v kategórii náboženstvo objavili moderní pohania, a to konkrétne v počte 4007 pod hlavičkou „pohanstvo a prírodné duchovno“. Tá vznikla v potrebe reflexie nárastu počtu ľudí, ktorí v rámci kategórie „iné“ pre popis svojej náboženskej identity použili pojmy ako rodné duchovno, rodná viera, prírodné duchovno, vedomectvo, slavjanstvo či staroverstvo. Z emickej perspektívy sa jedná o termíny, ktorými sa identifikujú sympatizanti slovenského moderného pohanstva. V širšej perspektíve sa jedná o termíny rozšírené naprieč modernými pohanmi vo viacerých slovanských štátoch, na čo poukázal Scott Simpson v štúdií o rozdieloch medzi angloamerickými a stredno-východoeurópskym pohanstvom v zborníku štúdií *„Modern Pagan and Native Faith Movements in Central and Eastern Europe“*. Prednáška si kladie za cieľ na príklade reflexie vybraných seba-označení slovenských moderných pohanov poukázať na aktuálne podoby trendov individualizácie a detradicionalizácie slovenského náboženského poľa. Taktiež bude v rámci prednášky diskutované, aké sú limity a výhody práce s konceptom náboženstva v prípade moderného pohanstva na Slovensku a možných alternatív v podobe pojmov subkultúra a životný štýl.

Doc. Miroslav Tížik, PhD.

Sociologický ústav SAV, v.v.i.

miroslav.tizik@savba.sk

Uväznená sociológia alebo sociológia väznenstva?

Mimoriadny editorský počin Lukáša Dirgu a Jana Váně, ktorý otvára veľmi štruktúrovaný pohľad na problém náboženstva vo väzeniach v Česku je zároveň aj výzvou k diskusii o metodologických a teoretických problémoch skúmania náboženstva v štátnej a verejnej sfére všeobecne. Príspevok sa na základe kritickej reflexie knihy *Náboženství za mřížemi - Stále(é) i nestále* poukáže na niektoré obmedzenia a riziká multidisciplinárneho výskumu a kolektívnych publikácií pri kontextualizácii sociálnych javov.

Mgr. Michal Uhrin, PhD.

Katedra archeológie a kultúrnej antropológie, Filozofická fakulta Univerzity Komenského
v Bratislave

michal.uhrin@uniba.sk

Etnografický výskum náboženstva a rituálov: obsah, náklad, kontext a komunikačné aspekty

Už od pionierskej práce Émila Durkheima sú kolektívne náboženské rituály v popredí výskumu sociálnej a kultúrnej antropológie. Či účasť na kolektívnych rituáloch podporuje sociálnu kohéziu pritom predstavuje jednu z centrálnych otázok výskumu aj v súčasnosti. Predpokladá sa, že prostredníctvom účasti na náboženských rituáloch a činnostiach súvisiacich s náboženstvom jednotlivci signalizujú ostatným členom skupiny záväzok k členstvu v skupine, oddanosť skupinovým normám, ochotu spolupracovať a investovať zdroje do činností prospešných pre skupinu; a tiež signalizujú (komunikujú) svoju česťnosť a dôveryhodnosť. Výskum náboženských rituálov z tejto perspektívy sa často opiera o kvantitatívne a experimentálne metódy, pričom kvalitatívny etnografický výskum predstavuje menej využívanú metódu. V príspevku sa zaoberám analýzou obsahu, nákladov, kontextu a komunikačných aspektov signálov rôzneho druhu, ktoré sa objavujú v náboženskom kontexte. Prezentované údaje boli zozbierané počas etnografických výskumov zameraných na náboženstvo v štyroch obciach Slovensku. Prvá lokalita sa nachádza na východnom Slovensku, v okolí Zemplínskej Šíravy, kde bol terénny výskum realizovaný v roku 2013. Druhá a tretia obec sa nachádzajúca strednom Slovensku, v regióne Horehronie, kde výskum prebiehal v roku 2015 a v roku 2023-2024. Štvrtá obec sa nachádza na západnom Slovensku, v pohorí Biele Karpaty, kde bol výskum vykonaný v roku 2017-2019. Na základe výsledkov analýzy argumentujem, že etnografický výskum dodáva kvantitatívnym zisteniam a teoretickým konceptom hlboký kontextuálny rozmer.

Mgr. Michal Uhrin, PhD.

Katedra archeológie a kultúrnej antropológie, Filozofická fakulta Univerzity Komenského
v Bratislave

michal.uhrin@uniba.sk

Kritická reflexia knihy *Vize zdaru, vize zmaru: Proměny církví v Česku a na Slovensku v kontextu restitucí*

Publikácia *Vize zdaru, vize zmaru*: predstavuje dôležité dielo v oblasti výskumu náboženstva v kontexte reštitučných procesov v Českej republike a Slovenskej republike. Tematicky však kniha presahuje otázky reštitúcií a venuje sa viacerým aspektom fungovania, existencie a budúcnosti cirkví v týchto krajinách. Výsledky antropologických terénnych výskumov dopĺňajú výsledky mediálnej analýzy, analýzy zákonov, legislatívy a relevantných cirkevných aj necirkevných dokumentov, ako aj vybraných aspektov verejného diskurzu. Kniha komplexným spôsobom predstavuje pluralitu existencie cirkví v súčasnej českej a slovenskej spoločnosti, pričom autori na viacerých miestach venujú pozornosť aj niekedy inak opomínaným témam. Výsledkom kolektívnej práce autorov je monografia rozširujúca poznatky dôležité nielen pre vedeckú obec, ale aj pre českú a slovenskú občiansku spoločnosť. Interdisciplinárna povaha knihy je jednou z jej najväčších výsad, no zároveň predstavuje potenciálne riziko. V príspevku sa na základe reflexie kolektívnej publikácie *Vize zdaru, Vize zmaru* zameriam na úskalia multidisciplinárneho výskumu náboženstva. Ako etnológ vykonávajúci etnografický výskumu a pracujúci s kvalitatívnymi metódami, poukážem na niektoré biele miesta vzťahujúce sa k antropologickým / etnografickým častiam publikácie.

Prof. Jan Váně, PhD.

Katedra sociologie a sociální práce, Západočeská univerzita, Fakulta filozofická,
vanejan@kss.zcu.cz

Výzkum spirituality mezi českými seniory: Korezonance stáří a spirituality

Příspěvek se zaměřuje na prezentaci výsledků několikaletého výzkumu mezi českými seniory. Kdy základní výzkumné otázky byly: Jaké různé individuální konstrukce stáří si seniorky a senioři utvářejí?, Jaké různé individuální konstrukce spiritualit si seniorky a senioři utvářejí?, Jaké vazby je možné mezi konstrukcemi stáří a spiritualit identifikovat? Jaké faktory mohou ovlivňovat míru aktivní komunikace o spiritualitě na straně seniorů, prostředí a interakce? Výsledná zjištění budou předmětem příspěvku.

PhDr. Roman Vido, Ph.D.

Ostravská univerzita v Ostrave

roman.vido@osu.cz

Sociologie náboženství, sociologie ne-náboženství a sociologie bez náboženství

Příspěvek se zaměří na reflexi proměn sociologického studia náboženství z hlediska jejího ústředního předmětu zájmu. Tradiční vymezení sociologie náboženství jako sociologického studia náboženství se v posledních letech stává předmětem kritik a polemik, které argumentují ve prospěch nahrazení či alespoň doplnění sociologického zkoumání o fenomény ne-náboženství (*non-religion*) či ne-víry (*non-belief*). Jiná možná cesta z metodologických i empirických obtíží spjatých se standardními sociologickými výzkumy náboženství – a s nimi spojených diskusí ohledně definice náboženství (resp. ne-náboženství) – vede směrem k opuštění této klasifikace ve prospěch obecnějších konceptů, jako jsou světový názor nebo hodnotová orientace. Tento konceptuální posun je přitom možné chápat jako symbolické vyjádření pozdně moderní (post-sekulární) tendence k de-diferenciaci, která rozmazává moderní „demarkační čáru“ oddělující náboženství a sekulární sféru.

Sanja Zlatanović, PhD. a Mgr. Juraj Marušiak, PhD.

Ústav politických vied SAV, v.v.i.

sanja.zlatanovic@savba.sk , juraj.marusiak@savba.sk

Vzťah etnickej a náboženskej identifikácie príslušníkov komunity vojvodinských Slovákov

Príspevok vychádza z terénnych výskumov realizovaných v rokoch 2015 – 2023 medzi príslušníkmi slovenskej komunity vo Vojvodiny, či už na území Vojvodiny, ale aj medzi tými, ktorí sa odiaľ v rámci rozličných migračných vln presťahovali na Slovensko. Predmetom našej analýzy je vzťah medzi etnickou a náboženskou identifikáciou príslušníkov skúmanej komunity vojvodinských Slovákov. V politickom, mediálnom, ale aj akademickom diskurze sa etabloval obraz komunity vojvodinských Slovákov, podľa ktorého je kategorizovaná ako „evanjelická“. S výnimkou málopočetnej katolíckej menšiny sa tak asociuje so Slovenskou evanjelickou cirkvou a. v. v Srbsku. V spomínaných verejných diskurzoch je zastúpený aj názor, že vďaka evanjelickej cirkvi si príslušníci komunity uchovali svoju špecifickú etnickú identitu a jazyk – svoju „slovenskosť“. To znamená, že etnicita a náboženstvo skúmanej komunity sú v takomto chápaní prepojené a navzájom sa podmieňujú. Príspevok sa zameriava na otázku, či tento obraz o prepájaní etnickej a náboženskej identifikácie je aktuálny aj v súčasnosti. Identifikácia vojvodinských Slovákov (resp. ich prevažnej väčšiny) s evanjelickým prostredím však nezohráva žiadnu úlohu v ich migračnej situácii po príchode na Slovensko. Podobne aj v samotnej Vojvodine sa náboženské identifikácie prejavujú najčastejšie najmä na formálnej úrovni, v podobe cirkevných sobášov, krstov a pohrebov, podstatne menej v účasti na náboženských obradoch. Etablovaný obraz slovenskej komunity vo Vojvodine je príkladom stereotypizácie etnických i náboženských komunit ako homogénnych. Pritom napr. v Banáte sa významnú časť príslušníkov tamojšej slovenskej komunity hlásil aj k viacerým menším náboženským komunitám. Vzťah etnickej a náboženskej identifikácie je teda nutné analyzovať ako komplexný fenomén pri zohľadnení faktorov, ktoré do uvedeného vzťahu vstupujú či už z prostredia skúmanej komunity, ale aj z vonkajšieho prostredia (multietnicita regiónu, náboženská diverzita, paralelne prebiehajúce sekularizačné a desekularizačné procesy).

PRÍRODOVEDECKÁ FAKULTA
Univerzita Komenského
v Bratislave

FILOZOFICKÁ FAKULTA
Univerzita Komenského
v Bratislave

Sociológia a vedecké skúmanie náboženstva v ne/náboženskom svete.

Kniha abstraktov a program z česko-slovenskej konferencie

Zostavil: doc. Miroslav Tížik, PhD.

Vydavateľ: Sociologický ústav SAV, v.v.i., Bratislava, 2024

ISBN 978 – 80 – 89897 – 45 – 2 (print)

EAN 9788089897452

ISBN 978 – 80 – 89897 – 46 – 9 (.pdf)

EAN 9788089897469